

פרי קודש היולולים

לעילוי נשמת
הרה"ח ר' חיים יחזקאל לאור
ז"ל ב"ר נחמיה ז"ל
והתן מרת רבקה ע"ה
בת רבינו הגה"ק זצ"ל
נלב"ע כ"ב אייר תשי"ט
תנצב"ה

פר' בהר בחוקותי תשפ"ג

מתורתו ומורשתו של רבינו הגה"ק הילל זצ"ל
אבדק"ק סאסרעגען

בס"ד, (שנה ב') גליון מס' 62

פרשת בהר בחוקותי

בזכות שמירת שבת קודש גם במחשבה נוכח שיבונה בית המקדש

אַתְּ שִׁבְתִּי תִשְׁמְרוּ וּמִקֳדְשֵׁי תִירָאוּ אֲנִי ד'

(ויקרא כו, ב)

מלאכתך, כשתבוא שבת יהא בעיניך כאילו כל מלאכתך עשויה שלא תהרהר אחר מלאכה". וזהו הרמז, שאם ישמרו את שתי השבתות היינו שביתה מעשיית מלאכה ושביתה ממחשבת מלאכה, מיד נגאלים.

ועל פי זה יש לפרש הפסוק, אם "את שבתותי תשמורו", "שבתותי" לשון רבים דהיינו שתי השבתות במעשה ובמחשבה, יזכו ל"ומקדשי תיראו", לבנין בית המקדש במהרה בימינו אמן.

(ח"א ת"א)

אפשר לפרש על פי מאמר חז"ל (שבת ק"ט, ב) "אמר אביי לא חרבה ירושלים אלא בשביל שחללו בה את השבת", ועוד אמרו (שם ק"ח, ב) "אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות כהלכתן מיד נגאלים".

ואפשר לפרש ענין 'שתי שבתות', דהנה מצות שביתת שבת קודש היא לא רק במעשה ובדיבור אלא אף במחשבה, שאין להרהר בעניני מלאכתו של חול, וכדפירש רש"י על הפסוק (שמות כ, ט) "ועשית כל

קיום המצוות באמונה כחוק אך גם באהבה מתוך הבנת טעמיה

אם בְּחֻקְתִּי תִלְכוּ וְגו' וְנִתְתִּי גִשְׁמִיכֶם בְּעֵתָם וְנִתְּנָה הָאָרֶץ יְבוּלָה וְעֵץ הַשָּׁדֶה יִתֵּן פְּרִיֹו

(ויקרא כו, ג-ד)

בו טעם שהרי אין בו פירות. ואילו אילן מאלו רומז למקיים את המצוות מתוך הבנת טעמיהן, ואשר על כן הוא דומה לאילן מאכל, כי יש בו פירות עם טעם ערב.

וזהו "אם בחוקותי תלכו", כלומר אם גם אחרי ש"תהיו עמלים בתורה" ותבינו את טעמי המצוות מכל מקום תלכו בהן כאילו הם חוקים, אזי "ונתתי גשמיכם בעתם" שתזכו לכל הברכות, "ועץ השדה יתן פריו", שגם אילני סרק יתנו פירות. מדה כנגד מדה, שגם את מה שאינו מבין הוא מקיים, וגם את מה שמבין הוא מקיים כאילו אינו מבין.

(ח"א תה)

פירש רש"י "אם בחוקתי תלכו, שתהיו עמלים בתורה. ועץ השדה, אילו אילני סרק ועתידין לעשות פירות".

הנה קיום המצוות צריך להיות לו לאדם כמו חוק מפני גזרת המלך, אך יש לחקור ולעמוד להבין טעמי המצוות, כי המבין טעמי המצוות מקיימן מתוך אהבה. אך גם אחרי שחקר והבין יש לקיימן כחוק, כי גם אם יש דבר שאינו מבין הוא מקיימו. וצריך את שני העניינים יחד, דהיינו גם לקיימן כחוק וגם לעמוד ולהבין טעמיהן.

והנה אילן סרק רומז למקיים המצוות בלא ידיעת הטעם ומבלי הבנה אלא מתוך אהבת ד', ואשר על כן הוא דומה לאילן סרק שאין

כשמקדש את העניינים הגשמיים נעשה שלום בין הגוף והנפש

אם בְּחֻקְתִּי תִלְכוּ וְגו' וְאֶכְלְתֶם לֶחְמֶכֶם לְשִׁבְעָה וְגו' וְנִתְתִּי שְׁלוֹם בְּאָרְצְךָ וְגו' וְלֹא תִגְעַל נַפְשִׁי אֶתְכֶם וְגו'

(ויקרא כו, ג-יא)

הזה וצרכי הגוף מכבידים עליה, והגוף שואף למטה לענייני עולם הזה. אך הצדיקים מתקיים בהם "מי כהחכם ומי יודע פשר דבר" (קהלת ה, א), והיינו שיודעים לעשות פשרה בין הגוף והנשמה, ועושים כל עניני עולם הזה לשם שמים ולצורך קיום תורה ומצוות, עד שאצל משה רבינו ע"ה לא רצתה הנשמה לצאת מגופו הקדוש (דברים רבה יא, ע).

הקשה הרמב"ן, הלא גם כשאין עושים רצונו של מקום נאמר (לקמן כו, מד) "ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים", ומה שאמר שרק בשומרנו מצוותיו לא תגעל נפשו אותנו.

ונראה לי לפרש הכתוב, דהנה תמיד יש מחלוקת בתוך האדם, הנשמה שהיא חלק אלוך ממעל שואפת להתעלות, וענייני העולם

"...ואולי אם המצא תמצא איזה דברי אגדה אשר ראוי לאמרם בשבילי, אולי אבנה גם אני בעבורכם..." (שם בהקדמה)

"וזאת באתי לרשום איזה ליקוטים למען ירוץ הקורא, ולאמר בשבילי איזה דבר בכל שבוע..." (קודש היולולים ח"א עמ' ז')

וזהו "אם בחוקתי תלכו" והיינו "שתהיו עמלים בתורה", דהיינו שאם כל היגיעות והתלאות יהיו בשביל תורה ועבודה, "ואכלתם לחמכם לשובע" שאף עניני עולם הזה כאכילה יהיה רק לשובע וקיום

גופו ולא לתאוה, אזי יתקיים בכם "ונתתי שלום בארץ" שיהי שלום בין הנשמה לגוף, "ולא תגעל נפשי אתכם" גם הנפש האלוקית לא תקוץ בגוף ותשכון בה בשלום. (ח"א תח)

דברי התענוגים

מאת רבינו בנימין וואלף בן רבנו יואל זצ"ל רייכלס אב"ד שאפי, מו"ס "דברי התענוגים" חותנו של רבינו הגה"ק הילל הזקן זצ"ל אב"ד אייבשיץ

בדין מוכר עצמו לישראל אם יוצא במיתת האדון

וכי ימוך אחיך עמך ונמכר לך וגו' כשכיר כתושב יהיה עמך'

(ויקרא כה, לט-מ)

ולומר, שכיון שלמוכר עצמו יש עוד אפשרות של יציאה, והיא במיתת האדון, לכן הוא יכול גם להיות נגאל 'באלה', ואין ללמוד ממנו ק"ו למכרוהו ב"ד - כמו שהקשו מעין קושיא זו בתוס' (שם טו: ד"ה אמר קרא) בשם הר"ר מאיר. אין מקום לדחיה זו, כי מוכר עצמו אינו יוצא במיתת האדון, כמו שדרשו לקמן (שם יז:). עד כאן קושיית הגאון זצ"ל, ושפתותיו ידובבו בקבר.

ואחר מחילת כבוד תורתו, נראה בעיני לתרץ בפשיטות בעז"ה. כי למאן דלא יליף גז"ש 'שכיר שכיר', מוכר עצמו כן יוצא לחירות במיתת האדון. כי רק לגבי מכרוהו ב"ד נאמר 'כי יימכר לך אחיך העברי וגו' ועבדך שש שנים', ודרשינן בגמרא לקמן (שם), עובד את הבן ואינו עובד את הבת [פירש"י, אם מת אדוניו, עובד את בנו עד מלאת שש או עד היובל הפוגעו בתוכם. ואינו עובד את הבת - אם אין לו בן]. עובד את הבן, משום שנאמר (שמות כא, ב) 'שש שנים יעבד' ולא נאמר 'יעבדך'. ואינו עובד את הבת, שנאמר 'ועבדך שש שנים', לך ולא ליורש [רש"י, שאר יורשין כגון הבת או האח], ע"ש היטב. ואילו לגבי מוכר עצמו לישראל כתיב בפרשתנו, 'כשכיר כתושב יהיה עמך', ומשמעות דקרא היא דוקא 'עמך', ולא לבן. וגם מכח 'וכי תשיג' יש ללמוד מסמיכות הפרשיות דמוכר עצמו לישראל יוצא במיתת אדון, כמו מוכר עצמו לעכו"ם.

ורק אם לומדים 'שכיר שכיר', אפשר ללמוד שמוכר עצמו לא ייצא במיתת האדון. כי במוכר עצמו לישראל נאמר 'כשכיר כתושב', ונלמד ממכרוהו ב"ד - שנאמר בו 'משנה שכר שכיר' - וכמו שהוא אינו יוצא במיתת האדון אלא עובד את הבן, כך יהיה דין מוכר עצמו. אבל מאן דלא יליף גז"ש, מוכרח לומר באמת דמוכר עצמו יוצא במיתת האדון כנ"ל. ואם כן את הק"ו [- שהביא מוה"ר א ברודא בקושייתו], שמכרוהו בית דין ייגאל ע"י קרובים, ק"ו ממוכר עצמו שאינו יוצא בשש אבל נגאל 'באלה', אפשר לדחות ע"י הפירכא הזו, שלמוכר עצמו יש עדיפות בשחרורו, שהרי יוצא במיתת האדון. ודוק וקל להבין.

(דברי התענוגים ריש פר' משפטים אות קמה)

הקדמה: שני סוגים של עבד עברי מוזכרים בפרשתנו. הראשון, עבד עברי המוכר עצמו לישראל, 'וכי ימוך אחיך עמך ונמכר לך' וגו' (כה, לט). ובסמיכות נאמרה פרשת עבד עברי המוכר עצמו לעכו"ם, 'וכי תשיג יד גר ותושב עמך ומך אחיך עמו ונמכר לגר תושב עמך' (כה, מז), ועליו נאמר 'אחד מאחיו יגאלנו וגו' ואם לא יגאל באלה יוצא בשנת היובל. כלומר, שמוכר עצמו לעכו"ם יכול להיגאל 'באלה', ע"י אחד מקרוביו, אך לגבי מוכר עצמו לא נאמרה במפורש אפשרות זו. ומצינו עוד סוג של עבד עברי, 'כי יימכר לך אחיך העברי' (דברים טו, יב). ומשמע שנמכר ע"י אחרים, והיינו גנב שמכרוהו ב"ד בגנבתו. ולגביו נאמר 'ועבדך שש שנים', מה שלא נאמר לגבי שני הסוגים הראשונים.

ובמסכת קידושין (יד: - טו:) הובאה מחלוקת תנאים אם ילפינן גזרה שוה 'שכיר שכיר'. שכשם שמוכר עצמו לעכו"ם - שנאמר לגביו 'כשכיר שנה בשנה' - נקנה בכסף, שנאמר 'מכסף מקנתו' (להלן כה, נא), כן מוכר עצמו לישראל - שנאמר בו 'כשכיר כתושב יהיה עמך' - גם ייקנה בכסף. ומי שאינו לומד הגזרה שוה, לומד זאת מסמיכות הפרשיות, שפרשת הנמכר לעכו"ם מתחילה בוי"ו, 'וכי תשיג יד גר ותושב', וילמד עליון [- המוכר עצמו לישראל, שנאמר בפרשה הראשונה] מתחתון [- ממוכר לעכו"ם, שנאמר בפרשה השניה]. וכן שאר פרטי דינים שנאמרו במפורש רק לגבי סוג אחד של עבד עברי, יהיה אפשר להקיש אליו גם את הסוג השני ע"י גזירה שוה זו, או ע"י סמיכות הפרשיות. כגון, שכמו שמוכר עצמו לעכו"ם נגאל בקרובים, כך יהיה במוכר עצמו לישראל - אלא שלימוד פרט זה נדחה בגמרא מכח גזרת הכתוב.

שמעתי להקשות בשם מרן הגאון מוה"ר אברהם ברודא זצלה"ה, שגם מי שאינו לומד הגזרה שוה 'שכיר שכיר', יוכל ללמוד שמכרוהו ב"ד [- הוא הסוג השלישי הנ"ל] ייגאל בקרובים. מכח קל וחומר - ומה אם מוכר עצמו שאינו יוצא בשש שנים [- לפי מ"ד זה, כמשמעות הסוגיא שם], ומכל מקום נגאל בקרובים, מכח הסמיכות של 'וכי תשיג'. אם כן, עבד שמכרוהו ב"ד שיוצא בשש, ק"ו שייגאל 'באלה'. ואין לדחות ק"ו זה

¹ ריש מתיבתא בפראג, ומאוחר יותר אב"ד בפרנקפורט ד"מ, שם נפטר בג' ניסן תע"ז.

לקבלת הגליון בעז"ה מידי שבוע, וכן לקבלת גליונות קודמים, להנצחה והודעה על שמחה

נא לשלוח לכתובת: info@Kodesh-Hilulim.com

כמו"כ כל מי שיכול להעשיר ברעיונות ומאמרים וכדו' למטרות הגליון נא לשלוח לכתובת הנ"ל.